

Ομιλία περί της αληθούς ελευθερίας του Αγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως

Ο άνθρωπος, πλασμένος για να εικονίζει μικρογραφικώς επί της γης την απειρομεγέθη εικόνα του θείου Δημιουργού, ήταν απαραίτητο να είναι προικισμένος με τις ιδιότητες του Θεού, ώστε να έχη την αναφορά του σ' Αυτόν. Ως εικόνα του Θεού ο άνθρωπος έπρεπε να είναι ον αυτοσυνείδητον, ελεύθερον, και αυτεξούσιον, διότι ον χωρίς συνείδησι της υπάρξεώς του, χωρίς ελευθερία, χωρίς εξουσίαν επί του εαυτού του είναι ανάξιο της υψηλής αυτής κλήσεως, του υψηλού αυτού προορισμού που του επεφύλαξε η μεγάλη βουλή του Θεού Δημιουργού. Η ελευθερία άρα του ανθρώπου είναι αναγκαία συνέπεια της μεγάλης αποστολής του, της διαπλάσεώς του και της παρουσίας του μέσα στον κόσμο, και επομένως προσόν αναγκαίον και σεβαστόν. Χωρίς την ελευθερίαν ο άνθρωπος θα ήταν ισότιμος με τα λοιπά ζώα· η δουλεία θα υπέτασσε τις ενέργειές του και θα ωδηγούσε τις σκέψεις του μέσα σε ένα περιωρισμένο κύκλο, όπου θα περιστρέφετο· οι ιδέες του καλού, του αγαθού, θα ήσαν άγνωστοι σ' αυτόν· θα αγνοούσε τι είναι αισχρόν, τι κακόν, τι ψευδές και δεν θα είχε εξουσία αυτενεργείας, δυνατότητα να εξέλθη από τον περιωρισμένο κύκλο των εμφύτων ορμών. Η άγνοια του καλού, του αγαθού, του αληθινού θα καταστούσε τον άνθρωπον ένα ον ανήθικον, θα διέγραφε την ηθικήν ως λέξιν εστερημένην νοήματος, αφού οι πράξεις του θα ήσαν ηθικώς αδιάφοροι και γι' αυτό αχαρακτήριστοι. Η αδιαφορία αυτή και ομοιότης του χαρακτήρος των πράξεων δεν θα διήγειρε καμμίαν αίσθησιν ή εντύπωσι στον νου και στην καρδιά του ανθρώπου· η έλλειψις αυτή θα καθιστούσε την μεν καρδίαν ασυνείδητον, τον δε νου νωθρό και αδρανή· η ασυνειδησία και η νωθρότης θα επέπιπταν ως σκιερά νέφη και θα εκάλυπταν την θαυμαστήν εικόνα του θείου Δημιουργού, που τόσο λαμπρώς και θαυμασίως εκαλλιτεχνήθη από το δημιουργικόν του χέρι, στην οποία διαλάμπει η αγαθότης, η σοφία και η δύναμιάς του και θα ημποδίζαν να ιδή και να γνωρίση τον Πλάστην του και Δημιουργόν του σύμπαντος. Θα αγνοούσε τον Θεόν και τα θεία ιδιώματά του και έτσι η δημιουργία ουδέποτε θα εδόξαζε, θα υμνούσε, θα έψαλλε και θα ευχαριστούσε με επίγνωσι και συνείδησι τον Θεόν.

Ο άνθρωπος επλάσθη για να εικονίζει τον Θεόν επί της γης· ο Θεός τον έκαμεν ον νοερόν και αυτεξούσιον για να πράττη το θέλημα αυτού, το οποίον έγραψε μέσα στην καρδιά του και το κατέστησε και ιδικόν του θέλημα. Σκοπός της διαπλάσεώς του ήταν να γνωρίση η δημιουργία τον Θεόν· επλάσθη λοιπόν για να γνωρίση τον Πλάστην και Δημιουργόν του· επλάσθη για να υψούται προς τον Θεόν· επλάσθη για να δοξάζη τον Θεόν· επλάσθη με σκοπόν η δημιουργηθείσα κτίσις να αινή ενσυνειδήτως τον θείον Δημιουργόν της. Το αυτεξούσιον λοιπόν αυτού, το νοερόν και το ηθικώς ελεύθερον του εδόθησαν για να εκπληρώνη τον μέγα προορισμόν του, την μεγάλην αποστολή του, να συνδέη την γη με τον Ουρανό και να μη αποκλίνη δεξιά ή αριστερά· αλλά να βαδίζη την ευθείαν οδό, πράττοντας μόνο το αγαθόν, το εγγεγραμμένον στην καρδιά του, το οποίον και αυτός ορμεμφύτως αγαπά· διότι αλλιώς, εάν αποκλίνη από τον προορισμό του, γίνεται ανελεύθερος και «εξομοιούται τοις κτήνεσι τοις ανοήτοις». Ο άνθρωπος είναι αληθώς ελεύθερος πριν απομακρυνθή από το αγαθόν και ενόσω συνταυτίζει την θέλησίν του προς το θέλημα του Θεού· όμως ευθύς ως αποκλίνη από την ευθείαν, αποβαίνει όντως ανελεύθερος, η ελευθερία του πλέον είναι ψευδής επίδειξις ψευδούς ελευθερίας.

Η ελευθερία του ανθρώπου, όταν υποτάσσεται στον νόμο του Θεού, δεν περιορίζεται, διότι αυτός ως θεός είναι άπειρος, το δε άπειρον όχι μόνον δεν περιορίζει την ελευθερία, αλλά την συνεκτείνει και την συναυξάνει, όταν ο άνθρωπος τον ακολουθή. Αιτιολογώντας το καθήκον που έχει ο άνθρωπος να ακολουθή το θέλημα του Θεού, ο φιλόσοφος και μάρτυς Ιουστίνος μάς συμβουλεύει· «Ο Θεός εποίησε τον άνθρωπον ελεύθερον και αυτεξούσιον, ώστε αυτό που από ιδικήν του υπαιτιότητα έχασε με την αμέλεια και την παρακοήν του, να του το δωρήση πάλιν ο Θεός δια φιλανθρωπίας και ελεημοσύνης, εάν ο άνθρωπος υπακούση σ' αυτόν. Όπως δηλαδή ο άνθρωπος παρήκουσε και επέφερε στον εαυτόν του τον θάνατον, έτσι και εάν υπακούση στο θέλημα του

Θεου, ημπορεί να κερδίση την αιώνιο ζωή. Διότι ο Θεός μάς έδωσε εντολές άγιες τις οποίες όποιος τηρήση ημπορεί να σωθή και επιτυχάνοντας την ανάστασι να κληρονομήση την αφθαρσίαν». Γι' αυτόν λοιπόν τον λόγον ο άνθρωπος οφείλει να φυλάττη με ευλάβεια τον νόμο του Θεού και να πράττη το θέλημα αυτού, διότι ως εικόνα του Θεού είναι υποχρεωμένος να εκπληρώνη τον σκοπόν της επί γης αποστολής του· αλλιώς μέλλει να κατακριθή ως παραβάτης των καθηκόντων του, επειδή ελησμόνησε την αποστολή του και εξ αιτίας της αμελείας του έκαμε κακήν χρήσιν του αυτεξουσίου και παρεδόθη στα πάθη και στις επιθυμίες.

Το αυτεξούσιον του ανθρώπου είναι βεβαίως ανεπηρέαστον· ο βαθμός της ελευθερίας αυτού καταδεικνύεται από τον τρόπο με τον οποίον ο Κύριος τον προσκαλεί: «Ει τις θέλει οπίσω μου ελθείν, απαρνησάσθω εαυτόν...». Ο Σωτήρ καλεί τον άνθρωπον οπίσω του και τον αφήνει ελεύθερον να αποφασίση περί του σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος, να τον ακολουθήση ή να πάρη τον ιδικόν του δρόμο. Ήλθε για να σώση τον άνθρωπο και όμως δεν παραβιάζει το αυτεξούσιον αυτού. Τον προσκαλεί να λάβη ενεργόν μέρος στην σωτηρίαν του και όμως δεν επηρεάζει καθόλου το αυτεξούσιον αυτού.

Από την μελέτη της ιστορίας της απολυτρώσεως βλέπουμε τον Υιόν του Θεού γινόμενον άνθρωπον υπέρ της σωτηρίας του ανθρώπου, πορευόμενον προς το εκούσιον Πάθος με σκοπόν να «άρη την αμαρτίαν του κόσμου», να βαστάση τους μάλωπες τους ιδικούς μας, να εκπληρώσει το μέγα μυστήριον της Οικονομίας και να συμφιλιώση τον άνθρωπον με τον Θεόν, και εν τούτοις δεν παραβιάζει καθόλου το αυτεξούσιον του ανθρώπου. Ιδού η κεκλεισμένη πύλη του Παραδείσου ανοίγεται και η πυρίνη ρομφαία, η οποία φυλάττει την είσοδον αυτού, απομακρύνεται και η φωνή του Δεσπότου προσκαλεί τον άνθρωπο, που ήταν πριν αποκλεισμένος, να εισέλθη δια μέσου αυτής στον τόπο της καταπαύσεως· αυτός όμως αφήνεται ελεύθερος, αν θέλη να εισέλθη ή όχι.

Η επίσημος αναγνώρισις της ελευθερίας μας εκ μέρους του Σωτήρος μάς διδάσκει ότι η σωτηρία μας δεν πραγματούται μόνον από την απόλυτον ενέργεια της χάριτος του Θεού, αλλά και από την συγκατάθεσι και την σύγχρονον ενέργεια του ανθρώπου. Περί της αναγκαιότητος αυτής ιδού τι λέγουν οι σοφοί Πατέρες της Εκκλησίας· ο θείος Χρυσόστομος λέγει· «η χάρις μολονότι είναι χάρις, σώζει όσους το θέλουν» και ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος λέγει· «Η σωτηρία πρέπει να προέλθη από την συνεργασία την ιδική μας με τον Θεόν». Ο δε Κλήμης ο Αλεξανδρεύς λέγει· «Όταν οι ψυχές το θέλουν αποστέλλει και ο Θεός το Πνεύμα, αν όμως λείψη η προθυμία, συστέλλεται και το εκ Θεού Πνεύμα». Αλλά και ο ιερός Αυγουστίνος λέγει· «Ο Θεός, ο οποίος έπλασε τον άνθρωπο χωρίς τον άνθρωπον, αδυνατεί να σώση τον άνθρωπο χωρίς αυτός να το θέλήση». Άρα διδασκόμεθα ρητώς και σαφώς ότι οι παράγοντες της σωτηρίας είναι δύο· πρώτον η ελευθέρα θέλησις του ανθρώπου και δεύτερον η χάρις του Θεού.

Επειδή όμως ο άνθρωπος είναι ον υλοπνευματικόν, μέσα του εμφανίζονται δύο θελήσεις με την ιδίαν μορφήν, ως ενδόμυχος έκφρασις του ενιαίου προσώπου το οποίον θέλει να απολαύση κάποιο πράγμα. Και μολονότι ως προς την μορφήν οι δύο θελήσεις του δεν διακρίνονται μεταξύ τους, διαφέρουν όμως πολύ εξ αιτίας της διαφοράς των υποστάσεων από τις οποίες λαμβάνουν την αρχή· διότι το πνεύμα επιθυμεί τα του πνεύματος, η δε σάρξ τα της σαρκός. Γι' αυτό η μία θέλησις εκφράζει το φρόνημα του πνεύματος, ενώ η άλλη το φρόνημα της σαρκός. Η αντίθεσις των φρονημάτων γεννά αμοιβαίαν αντίστασι και σφοδράν διαπάλη, κατά την οποίαν η κάθε μία ζητεί να υπερισχύση και να επιβάλη την ιδικήν της εξουσία. Στον αγώνα αυτόν ο μεν έσω άνθρωπος επιθυμεί την νίκη του πνεύματος, διότι εκ φύσεως συμπαθεί το φρόνημα του πνεύματος· και το φρόνημα του πνεύματος είναι ζωή και ειρήνη. Ο δε έξω άνθρωπος επιθυμεί την νίκη του φρονήματος της σαρκός, το οποίον είναι θάνατος· γι' αυτό και ο Απόστολος Παύλος λέγει· «το μεν φρόνημα της σαρκός θάνατος, το δε φρόνημα του πνεύματος ζωή και ειρήνη». Όθεν σαρξ και πνεύμα πολεμούν μεταξύ τους· γι' αυτό και ο Παύλος λέγει· «η γαρ σαρξ επιθυμεί κατά του πνεύματος και το πνεύμα κατά της σαρκός»· και «το μεν φρόνημα της σαρκός» είναι «έχθρα προς τον Θεόν· τω γαρ νόμω του Θεού ουχ υποτάσσεται· ουδέ γαρ δύναται... το δε φρόνημα του

Πνεύματος κατά Θεόν εντυγχάνει υπερ αγίων (μεσιτεύει υπερ των χριστιανών)».

Για την συνύπαρξιν αυτή των δύο φρονημάτων και την φυσικήν συμπάθεια του ανθρώπου προς το φρόνημα του πνεύματος, ιδού τι λέγει ο Απόστολος Παύλος: «συνήδομαι γαρ τω νόμω του Θεού κατά τον έσω άνθρωπον (με ευχαριστεί πάρα πολύ)· βλέπω δε έτερον νόμον εν τοις μέλεσί μου, αντιστρατεύμενον τω νόμω του νοός μου και αιχμαλωτίζοντά με τω νόμω της αμαρτίας τω όντι εν τοις μέλεσί μου». Άρα ο άνθρωπος εκ φύσεως δέχεται τον νόμο του Θεού, διότι με αυτόν τον νόμον ευχαριστείται ο έσω άνθρωπος, επειδή είναι ο νόμος ο ιδικός του, ο νόμος του νοός του· η δε θέλησις που εκφράζει το φρόνημα του πνεύματος, είναι η αληθής θέλησις του ανθρώπου, επειδή αυτή είναι σύμφωνος με τον νόμο του νοός του, τον σύμμορφον προς τον νόμο του Θεού, ο οποίος ευχαριστεί τον έσω άνθρωπον. Γι' αυτό και ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός λέγει: «το αγαθόν είναι εκ φύσεως εραστόν και επιθυμητόν, φυσικώς πάντοτε αυτό επιθυμούμε· κακόν δε είναι η παρά φύσιν επιθυμία, όταν επιθυμούμε κάτι διαφορετικόν από το εκ φύσεως επιθυμητόν».

Αλλά μολοντί η αληθής θέλησις είναι η θέλησις του πνεύματος, η επιθυμία δηλαδή του αγαθού, που είναι το φύσει επιθυμητόν, παραταύτα πολλές φορές αδυνατεί να υπερισχύση της αντιστάσεως της θελήσεως της σαρκός για τον λόγο που αναφέρει ο Απόστολος Παύλος· δια «τον νόμον της σαρκός, τον αιχμαλωτίζοντα τω νόμω της αμαρτίας». Για την επίδρασιν αυτήν του νόμου της σαρκός ο Απόστολος λέγει· «το θέλειν παράκειται μοι (είναι στο χέρι μου), το δε κατεργάζεσθαι το καλόν ουχ ευρίσκω· οθ γαρ ο θέλω ποιώ αγαθόν, αλλ' ο ου θέλω κακόν τούτο πράσσω». Διότι ο έσω άνθρωπος θέλει μεν και επιθυμεί το αγαθόν ως οικείον, επιθυμητόν, ως συμφυές αγαθόν, ως ιδικόν του νόμον, αλλ' ο νόμος της σαρκός, ο νόμος της αμαρτίας αντιστρατεύεται προς τις ενέργειες της αληθούς ελευθερίας μας και παρεμποδίζει την εμφάνισι του αγαθού και μας υπαγορεύει την εργασία του κακού· γι' αυτό στην συνέχεια λέγει ο Απόστολος· «ει δε ο ου θέλω εγώ τούτο ποιώ, ουκ έτι εγώ κατεργάζομαι αυτό, αλλ' η οικούσα εν εμοι αμαρτία». Όστε όντως το μεν αγαθόν είναι νόμος συμφυής και αληθής θέλησις του ανθρώπου, το δε κακόν είναι νόμος ετεροφυής, είναι κάτι το οποίον δεν έχει δημιουργηθή και είναι αντίθετο προς την αληθή θέλησι του ανθρώπου. Επομένως όταν ο άνθρωπος εργάζεται το αγαθόν, εργάζεται ελευθέρως και συμφώνως προς την θέλησι του έσω ανθρώπου και είναι αληθώς ελεύθερος· όταν όμως εργάζεται το κακόν, εργάζεται ανελευθέρως, διότι έχει υποταγή στον νόμο της αμαρτίας και είναι ανελεύθερος και δούλος της αμαρτίας. Συμφώνως προς τα ανωτέρω ελεύθερος είναι όποιος πράττει το αγαθόν, δούλος δε όποιος πράττει το κακόν· και αληθής μεν ελευθερία είναι η κυριαρχία του φρονήματος του πνεύματος η εργαζομένη το αγαθόν, ψευδής δε ελευθερία είναι η επικράτησις του φρονήματος της σαρκός, της κατεργαζομένης τα πονηρά.

Χαρακτηριστικόν της αληθούς ελευθερίας, δηλαδή της αληθούς ελευθέρας θελήσεώς μας, είναι η αγάπη του αγαθού, του καλού, του αληθούς, και η επίμονος παραμονή σ' αυτήν την αγάπη. Ο έρωσ προς το αγαθόν είναι η έκφρασις του έσω ανθρώπου, του πνευματικού ανθρώπου και η εξωτερίκευσις του αισθήματος που τον πλημμυρίζει. Ο έρωσ αυτός γεννάται από την ταυτότητα των υπαγορεύσεων της καρδιάς με τις υπαγορεύσεις του θείου νόμου ο οποίος έχει εγγραφή μέσα στις καρδιές μας· αυτό υπαινίσσεται και η Αγία Γραφή, όταν λέγη ότι ο θείος νόμος εδόθη γραπτός μέσα στην καρδιά του ανθρώπου. Διότι ο Θεός διέπλασε την καρδίαν ως έδραν της αγάπης του αγαθού· γι' αυτό και εκ φύσεως αγαπά, ποθεί και ζητεί το αγαθόν· και πως ήταν δυνατόν να γίνη διαφορετικά, αφού η πρώτη εντύπωσις την οποίαν έλαβεν, ήταν η όψις του αγαθού, του άκρου αγαθού; Ναι· ήταν αδύνατον να γίνη διαφορετικά, διότι το αγαθόν άφησε στην καρδιά τις πρώτες εντυπώσεις, τις οποίες εχάραξε βαθύτατα μέσα της και γι' αυτό θα είναι αιώνιοι. Η αγάπη αυτή, η επιπόθησις και η επιζήτησις του θείου νόμου είναι που κάνει τον Απόστολο Παύλο να ονομάζη τον νόμο που είναι γραμμένος μέσα στην καρδιά νόμο του νοός του και να τον ταυτίζει με τον νόμο του Θεού.

Η γνώσις αυτή του χαρακτήρος της αληθούς μας θελήσεως μάς καθιστά ικανούς να διαφυλάξωμε ανεπηρέαστον την εσωτερικήν μας ελευθερία και να ζήσωμε αληθώς ελεύθεροι· και αληθώς

ελεύθερος είναι όποιος διανοείται, θέλει και πράττει ελευθέρως. Χαρακτηριστικά της εσωτερικής ελευθερίας είναι η ηθική ανεξαρτησία, η αγαθότης, η αγνεία, η σεμνοπρέπεια, η ανδρεία, η ισχύς, το αήττητον, το ανένδοτον, το αυτοκρατορικόν και το αυτεξούσιον. Ο εσωτερικώς ελεύθερος άνθρωπος κοσμεύεται με όλες τις αρετές· η ευσέβεια, η δικαιοσύνη, η αλήθεια και η σύνεσις τον καταστέφουν με στεφάνους πλεγμένους με άνθη αμάραντα· ζώντας επάνω στην γην εικονίζει την εικόνα του θείου Δημιουργού του, το κάλλος της οποίας φέρει μέσα του· η πορεία του είναι ευθεία, το πολίτευμά του στον ουρανό· ανυψώνεται από τα γήινα και γίνεται αιθέριος και ουρανοβάμων και, συνενούμενος με τον χορόν των αγγέλων υμνεί τον Θεόν, τον ποιητήν και πλάστην του. Ο εσωτερικώς ανελεύθερος όμως άνθρωπος είναι πράγματι ανελεύθερος· διότι εάν η ηθική εξάρτησις είναι ηθική δουλεία, η δε ηθική δουλεία είναι ανελευθερία, έπεται ότι ο ηθικά, ο εσωτερικά δηλαδή ανελεύθερος άνθρωπος είναι πράγματι ανελεύθερος και δούλος του νόμου της αμαρτίας, αδύνατος να δραστηριοποιηθή προς κάποιο αγαθόν, υπαγορευόμενον από την αληθή εσωτερικήν του θέλησι. Αυτό που πράττει είναι σύμφωνο με την θέλησι και το φρόνημα της σαρκός και όχι προς την αληθή, εσωτερικήν του θέλησι. Η ψευδής αυτή ελευθέρα θέλησις ημπορεί να εξαπατήση και να παραπλανήση πολλούς επιπολαίους ερευνητάς και να τους φέρη στην απώλεια. Τους πείθει πολλές φορές να δέχωνται τις προσταγές της, οι οποίες απορρέουν από τα ποικίλα πάθη και τις επιθυμίες της, ως υπαγορεύσεις της αληθούς ελευθέρας θελήσεώς των και ως εκφράσεις του έσω ανθρώπου, της πνευματικής δηλαδή φύσεως. Ο ανελεύθερος εσωτερικά άνθρωπος μολύνει την εικόνα του Θεού και «άνθρωπος ων εν τιμή, εξομοιούται τοις κτήνεσι τοις ανοήτοις», ατιμάζεται, ταπεινώνεται και διαφθείρεται.

Χαρακτηριστικόν της ψευδούς ελευθερίας είναι η αγάπη του νόμου της αμαρτίας, η ηθική εξάρτησις, η ηθική αιχμαλωσία, η κακία, η ενοχή, η υπερηφάνεια, η αλαζονεία, η αναίδεια, η δειλία, το θράσος, η ανανδρία, η ήττα, η εξαχρείωσις, η ασέβεια, η αδικία, το ψεύδος, η ασυνεσία και οι λοιπές κακίες, οι οποίες κατακληιδώνουν και εξευτελίζουν τον άνθρωπον.

Τον τρόπο κατά τον οποίον ημπορούμε να διατηρήσωμε τους εαυτούς μας αληθώς ελευθέρους μας τον υπέδειξεν ο ίδιος ο Σωτήρ ημών, όταν είπε: «ος γαρ αν θέλη την ψυχήν αυτού σώσαι απολέσει αυτήν· ος δ' αν απολέση την ψυχήν αυτού ένεκεν εμού, ευρήσει αυτήν». Δηλαδή edίδαξε ότι μόνο με την αυταπάρνησιν ημπορούμε να σωθόμε· και αληθώς, για να γίνωμε αληθώς ελεύθεροι είναι ανάγκη να απαρνηθούμε τους εαυτούς μας και να σηκώσωμε στους ώμους τον σταυρόν και να ακολουθήσωμε τον Υιόν του Θεού, ο οποίος μας καλεί για να μας ελευθερώση· «Εάν ουν ο υιός ελευθερώση υμάς, όντως ελεύθεροι έσεσθε» λέγει ο Σωτήρ και ελευθερωτής μας, και πάλιν· «εάν υμείς μείνητε εν τω λόγω τω εμώ αληθώς μαθηταί μου εστέ, και γνώσεσθε την αλήθειαν και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς». Άρα αποβαίνουμε ελεύθεροι όταν ακούμε με προσοχήν το κήρυγμα του Σωτήρος, μένομε σ' αυτό, σηκώνουμε στους ώμους τον σταυρόν και τον ακολουθούμε· και απαρνούμεθα τους εαυτούς μας όταν αποτασσόμεθα τον νόμον της σαρκός μαζί με τα πάθη και τις επιθυμίες και σηκώνουμε τον σταυρόν, υπομένοντας κάθε κακοπάθεια υπέρ του νόμου του Θεού. Ο τρόπος, δηλαδή, να διαμείνωμε ελεύθεροι είναι: κατάπαυσις του θελήματος της σαρκός, ενέργεια του θελήματος του πνεύματος και υποταγή του κατωτέρου στο ανώτερον.

Κατά ταύτα οφείλει ο άνθρωπος να φροντίση και να εργασθή για την σωτηρία του· διότι διαφορετικά διατρέχει τον έσχατον κίνδυνον της απωλείας· επειδή τίποτε κοινόν δεν υπάρχει μεταξύ φωτός και σκότους, μεταξύ αγαθού και κακού. Η αμαρτία, η οποία έχει διαφθείρει τον άνθρωπον, είναι σκότος και κακόν μέγιστον, ως αντιστρατευομένη προς το θέλημα του Θεού. Η εσωτερική ελευθερία του καταλογίζει κάθε παρεκτροπήν ως αμαρτία, η δε αμαρτία απομακρύνει τον άνθρωπον από τον Θεόν. Η ελευθερία όσο μέγα αγαθόν είναι, τόσο μεγάλες επιβάλλει και τις ευθύνες. Ο εσωτερικώς ελεύθερος οφείλει να αποβή άγιος· γί αυτό ο Θεός και στην Παλαιά και στην Νέα Διαθήκη εντέλλεται λέγοντας: «Άγιοι γίνεσθε, ότι εγώ άγιος ειμί»· διότι πως ημπορεί ο ανόσιος να κοινωνήση προς το Θεϊόν; Και ο Σωτήρ επίσης εντέλλεται λέγοντας: «έσεσθε ουν υμείς τέλειοι ώσπερ ο Πατήρ υμών ο εν ουρανοίς τέλειός εστί»· διότι όπως είναι ο Πατήρ, τον οποίον επικαλούμεθα, τοιαύτα κατ' ανάγκην πρέπει να είναι και τα τέκνα. Αγίους λοιπόν και τελείους μάς

θέλει ο Θεός, διότι μόνον οι άγιοι και τέλειοι είναι υιοί του Πατρός του εν ουρανοίς, και μόνον αυτοί δικαιούνται να επικαλούνται με υϊκήν στοργή τις χάριτες αυτού και αυτοί μόνον κληρονομούν την ουράνιον Βασιλείαν. Γι' αυτό και ο Απόστολος Παύλος έγραφε προς τους Κορινθίους: «ή ουκ οίδατε (δεν γνωρίζετε) ότι άδικοι βασιλείαν Θεού ου κληρονομήσουσι; Μη πλανάσθε· ουτε πόρνοι, ουτε ειδωλολάτραι, ουτε μοιχοί, ουτε μαλακοί, ουτε αρσενοκοίται, ουτε κλέπται, ουτε πλεονέκται, ουτε μέθυσοι, ουτε λοιδοροι, ουχ άρπαγες, βασιλείαν Θεού ου κληρονομήσουσι». Γι' αυτό ο Σωτήρ μάς προσκαλεί να απαρνηθούμε τους εαυτούς μας και να σηκώσουμε στον ώμο τον σταυρόν και να τον ακολουθήσωμε· «Ει τις θέλει οπίσω μου ελθειν, απαρνησάσθω εαυτόν και αράτω τον σταυρόν αυτού και ακολουθήτω μοι.» αναγνωρίζει μεν την ελευθερία μας και το αυτεξούσιον, αλλά και αφήνει σ' αυτά την σωτηρία μας. Ώστε, όποιος θέλει την σωτηρία του, οφείλει να εργασθή προς απόκτησιν αυτής, αλλιώς και αυτήν θα στερηθή και την απώλεια της αιωνίου ζωής δια της αμελείας και της ακηδίας θα παρασκευάση για τον εαυτόν του και την αιώνιον κόλασι θα κληρονομήση, από την οποίαν εύχομαι ο Θεός να μας λυτρώση όλους.

Είναι άρα αναπόδραστος ανάγκη να ακολουθήσωμε τον Κύριον· διότι αν ο υιός του Θεού μάς ελευθερώση, τότε θα είμεθα αληθώς ελεύθεροι. Ναι, αληθώς, μόνον ο υιός του Θεού ημπορεί να μας ελευθερώση· διότι αυτός είναι η ελευθερία. «Ο δε Κύριος το Πνεύμα εστίν· ου δε το Πνεύμα Κυρίου, εκεί ελευθερία», λέγει ο Απόστολος Παύλος· μόνον εάν ακολουθούμε τον Σωτήρα ημπορούμε να μείνωμε ελεύθεροι και να απαλλαγούμε από την δουλεία της αμαρτίας· «πας ο ποιών την αμαρτίαν δούλος εστί της αμαρτίας». Εάν λοιπόν θέλωμε να είμεθα ελεύθεροι, οφείλουμε να ακολουθούμε τον Σωτήρα Χριστόν.